

Internal Affairs of Ukraine and its psychological support in conditions of acute social contradictions and implementation of anti-terrorist operations. This led to the theory of military service and not a methodology of psychological support of professional and psychological training of operational and combat forces for successful decision official combat mission.

The author has outlined the features of the service and combat activity of operational and combat militias and disadvantages of professional psychological training of their staff. She has offered to implement the learning process of project method and the peculiarities of its implementation in universities of the MIA of Ukraine.

Keywords: *psychological readiness, service and combat activity, psychological support, special operations, project method.*

Надійшла до редакції 20.03.2015

Шинкаренко І. Р.

кандидат юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.985

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Визначено загальні закономірності формування парадигми ОРД, її теорії, теоретичні передумови формування парадигми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності на різних етапах розвитку Української держави. Вивчено історичне формування наукових знань про предмет та об'єкт теорії оперативно-розшукової діяльності та їх вплив на формування її парадигми. Визначено умови формування парадигми ОРД на різноманітних етапах розвитку суспільства. Виокремлено існуючі теоретичні проблеми формування сучасної парадигми та структури теорії оперативно-розшукової діяльності. Визначено загальні організаційні та правові проблеми формування новітньої парадигми оперативно-розшукової діяльності методом системного впливу на її об'єкт. Запропоновано напрями формування сучасної теорії та практики оперативно-розшукової діяльності та напрями здійснення наукових досліджень з формування їх новітньої парадигми.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність; кримінальна активність; оперативно-розшукові заходи; парадигма, об'єкт та предмет оперативно-розшукової діяльності, стратегія оперативно-розшукової діяльності; наукова революція.*

Постановка проблеми. Зміна підходів до функціонування правоохоронних органів відповідно до стандартів Європейського суду з прав людини вимагає зміну підходів і до здійснення ОРД. Означене потребує формування новітньої парадигми теорії та практики ОРД.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В останній час у науковому просторі з'являється все більше праць, спрямованих на з'ясування стану сучасної теоретико-прикладної думки щодо змі-

сту правоохоронної діяльності та її наукових парадигм.

Проблеми новітньої парадигми формування науки держави та права в останні роки розглядали у своїх працях філософи та правознавці, зокрема О.М. Балинська, Л. Луць [1; 2].

Особливо це стосується наук кримінально-правового циклу: протидія злочинності кримінально-правовими, кримінологічними та криміналістичними засобами (В. Д. Корма, О. М. Литвинов, М. М. Олексюк, В. І. Шакун) [3–6].

Вивчення наукового підґрунтя ОРД показує, що проблеми формування парадигми оперативно-розшукової діяльності в останні часи були предметом досліджень Г.Є. Запорожцевої, В.А. Некрасова, В.Є. Скуліша, О.І. Ширихіна, [7–14]. Їхні праці тільки деякою мірою охоплювали проблеми формування парадигми ОРД та не розкривали її історичних витоків.

Мета. Визначення теоретичних передумов формування парадигми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності на різних етапах розвитку Української держави.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо з точки зору розвитку теорії ОРД формування парадигми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності крізь призму теоретичних поглядів на зміст об'єкта та предмета теорії та практики ОРД.

Згідно з думками науковців у галузі теорії та історії науки, будь-яка наука розвивається циклічно. Так, за теорією наукових революцій, запропонованою Т. Куном, існують такі цикли розвитку науки:

1. Нормальна наука – кожне нове відкриття піддається поясненню з позицій пануючої теорії.

2. Екстраординарна наука – криза в науці. Поява аномалій – нез'ясованих фактів. Збільшення кількості аномалій призводить до появи альтернативних теорій. У науці співіснує безліч протидіючих наукових шкіл.

3. Наукова революція – формування нової парадигми [15, с. 52].

Термін "парадигма" у філософію науки уперше увів позитивіст Густав Бергман, однак справжній пріоритет у його використанні і поширенні належить Томасу Куну.

Парадигма (від грец. Παράδειγμα – приклад, модель, зразок) – сукупність фундаментальних наукових установок, уявлень і термінів, що приймається і розділяється науковим співтовариством і що об'єднує більшість його членів. Забезпечує спадкоємність розвитку науки і наукової творчості.

Все різноманіття історичних парадигм теорії та практики ОРД можна поділити на декілька періодів.

Дорадянський період характеризувався поглядами на існування двох напрямків використання негласних поліцейських заходів: політичний та кримінальний розшук.

Кримінальний розшук здійснювала кримінальна поліція; на території України, яка входила до складу Російської імперії наприкінці XIX століття, така поліція була створена в Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі. Головні-

ми методами діяльності кримінальної розшукової поліції були особистий розшук (використання прийомів оперативного розпізнання та короткочасного впровадження), зовнішнє спостереження, агентурний метод, оперативний огляд [16].

Відомий науковець того часу Н. Селіванов, кажучи про організацію дізнання і розшуку кримінальної поліції, підкреслював, що для цих цілей був необхідний численний штат агентів і зосередження керівництва розшукової поліції в одних руках [17]. Кримінальна поліція мала допоміжний характер, спрямований на збір орієнтовної інформації про вчинений злочин.

Заслуговує на увагу здійснена у той період розробка наукових та тактичних основ розшуку (сыска), яка надана у працях І.М. Снігерьова («О сыске») [18, с. 338–339.]. Він наголошував, що основним змістом роботи співробітника кримінальної поліції є ознайомлення з районом і середовищем, де він буде виконувати свої функціональні обов'язки. Причому наголошувалося на виявленні джерел – осіб, від яких можна отримати необхідну інформацію. Таким чином, основою діяльності співробітника кримінальної поліції повинна бути діяльність з підшукування та використання негласних джерел інформації, що сьогодні складає зміст оперативно-розшукової діяльності.

Видатний вчений-криміналіст того часу О.О. Квачевський відносив до об'єкта «розшуку» (ОРД, практику кримінального «розшуку» (оперативно-розшукова діяльність) та протиправну діяльність. Як вбачається, він розподіляв об'єкти теорії ОРД на дві складові: діяльність поліції з розшуку (ОРД) та протиправну діяльність злочинців [19].

До предмета «розшуку» (ОРД) він відносив зв'язок злочинного діяння з підозрюваним. Обґрунтуванням такого твердження, на думку О.О. Квачевського, є те, що існують закономірності відображення слідів злочину в об'єктивному світі. Таким чином, до предмета розшуку він відносив означені закономірності, що відповідало й постулатам філософії. Причому основними методами отримання інформації були внутрішнє та зовнішнє спостереження.

Парадигма політичного розшуку була заснована на необхідності боротьби з революційним опором, який використовував терористичні методи і загрожував самодержавному ладу, що зумовило формування адекватної реальній загрозі системи безпеки держави.

В результаті розшук став розглядатися як метод протидії державним змовам, включаючи нейтралізацію і протидію революціонерам, масонам, іноземним спецслужбам, які використовували таємні методи для підривання існуючого режиму. Був реалізований такий режим, де практикувалося пригнічення опозиції методами політичного насильства, стеження і розшуку з використанням внутрішньої та зовнішньої агентури. Для боротьби з політичними супротивниками основним методом стає політичний розшук, а основним інструментом – провокація, тобто підбурювання до скоєння політичного злочину. В цьому випадку розшук виступав, передусім, як інструмент політичної боротьби в умовах нестабільності політичного режиму [20].

Відсутність науково обґрунтованої парадигми агентурної роботи стосо-

вно політичного та кримінального розшуку мала вплив і на агентурну розвідку військового відомства. Фактично агентурна робота була зведена нанівець [21, с. 354].

Стосовно процесуальної діяльності судових слідчих кримінальний та політичний розшук мав забезпечуючий допоміжний характер. Наукові уявлення про розшук (ОРД) розроблялися згідно з поглядами Г. Гросса, який розглядав криміналістику, як науку про розкриття та розслідування злочинів [22, с. 16.].

Парадигму теорії та практики ОРД у 20–50-х роках ХХ століття конкретизував І.М. Якимов, який у своїх працях вказував, що об'єктом розшукового мистецтва є людина. Він підкреслював складність об'єкта та предмета теорії ОРД [23], її прикладну спрямованість на отримання інформації оперативного характеру негласними заходами. Ми згодні з думкою науковців, що в цей період основним змістом ОРД був глобальний контроль над суспільством [24]. Оперативно-розшукова діяльність використовувалася для боротьби з кримінальною злочинністю та була інструментом політичної боротьби з метою негласного збору інформації проти інакомислячих та осіб, які вчиняють злочини. Основна парадигма полягала у створенні загальної системи спостереження за громадянами на основі «таємного» нормативного регулювання заходів.

Такий стан парадигми теорії та практики ОРД був до 50–60-тих рр. ХХ століття. У другий половині 50-х років відбулися демократичні зміни у суспільстві, що знайшло своє відображення у парадигмі практики ОРД. Фактично цей період, за класифікацією Т. Куна, можна назвати періодом екстраординарної науки, що характеризується появою альтернативних теорій та протиборчих наукових шкіл. В цей період активно вивчалися проблеми об'єкта та предмета ОРД, відбулося виокремлення її теорії в окрему галузь знань та було визначено, що оперативно-розшукова діяльність:

- як галузь науки – є системою знань про закономірності дійсності, має власний предмет дослідження;

- як вид діяльності – є не просто сукупністю секретних методів і заходів, а має системний науковий та соціально обумовлений характер.

Розвиток поглядів на парадигму теорії та практики ОРД, формування її об'єкта та предмета здійснено у працях науковців радянського періоду (70–80-і рр. ХХ століття): О.І. Алексеєв, Д.В. Гребельський, С.С. Овчинський, П.О. Олейник, О.Г. Птіцин, В.Г. Самолов, Г.К. Синилов, В.І. Філіпенко, В.П. Фомічов, В.Ю. Фролов та ін. Означене стало науковим підґрунтям формування парадигми залежності практичної реалізації (тобто оперативно-розшукової практики) від отриманої інформації про об'єкт оперативної уваги та рівня організаційного забезпечення, тобто оперативно-розшукова діяльність складається з двох органічно пов'язаних між собою частин: пізнавальної, що включає пошук, збір, аналіз і оцінку відповідної інформації; і діяльної, тобто практичної реалізації отриманої інформації та організаційного забезпечення. Окрім того, сформована в радянський період парадигма оперативно-розшукової діяльності припускала розглядати її як другорядну, спеціа-

льну діяльність, врегульовану на рівні наказів і інструкцій, покликану обслуговувати кримінально-процесуальну діяльність.

Теорія ОРД в цей період виокремилася в самостійну галузь знань, фактично залишаючись як наукова спеціальність у криміналістиці [8]. В той же час не існувало єдиного погляду на сутність об'єкта теорії ОРД. Всі погляди можна поділити на декілька груп.

Перша група – як об'єкт дослідження теорії ОРД розглядається злочинність (П.О. Олейник, О.Г. Птіцин, О.І. Алексєєв, Г.К. Синилов).

Друга група – як об'єкт дослідження є злочинність та оперативно-розшукова практика (О.О. Квачевський (1908 р.), Д.В. Гребельський, В.Г. Самолов). До цієї групи слід віднести також І.М. Снігерьова (1908 р.), до об'єкта «розшуку» він відносив, окрім осіб, причетних до злочину, ще й середовище, в якому він вчиняється, а також виявлення їх зв'язку (*кримінальна активність*). В.І. Філіпенко, В.Ю. Фролов та С.С. Овчинський приділяють значну увагу злочинності та кримінальній активності, не відокремлюючи їх від практики ОРД. Означені науковці можуть бути віднесені до другої групи.

Третя група – як об'єкт пізнання теорії ОРД розглядає розвідувальну діяльність у широкому розумінні (*розвідувальна інформація*) – В.П. Фомічов [25].

Окремо формувалася парадигма ОРД органів служби безпеки, де під оперативно-розшуковою діяльністю малася на увазі контррозвідувальна діяльність [8].

У 1990-2012 рр. йде обґрунтування та формування концепції про необхідність вивчення теорією оперативно-розшукової діяльності закономірностей віддзеркалення оперативно значущої інформації в довідці і процесу її документування.

Парадигму теорії ОРД можна розглядати через її визначення І.О. Клімовим в 1995 р., як науку, що досліджує закономірності вчинення злочинів і протидії кримінальному середовищу, виникнення інформації про злочин і його учасників, збирання, оцінки й використання фактичних даних про них, а також розробляє правові, організаційні, методичні й тактичні основи ефективного застосування оперативно-розшукових сил, засобів і методів у боротьбі зі злочинністю. При цьому він виділяє практичні методи й наукові методи теорії оперативно-розшукової діяльності [26, с. 31.]. В той же час наведене визначення пов'язує ОРД тільки з фактом злочину, не відносячи до її предмета ініціативний пошук інформації.

Після набуття незалежності Україною здійснювалися наукові дослідження формування новітньої парадигми теорії та практики ОРД.

В Україні основний напрямок досліджень був прикладним, однак проблеми розвитку теорії ОРД щодо формування її парадигми крізь призму об'єкта та предмета здійснено у низці наукових та науково-методичних робіт, практично у всіх докторських дисертаціях (К.В. Антонов, В.Д. Берназ, В.І. Василичук, І.О. Воронов, В.Я. Горбачевський, В. П. Захаров, А.М. Кислий, І.П. Козаченко, В.В. Крутов, С.І. Мінченко, Д.Й. Никифорчук, В.Л. Ортинський, М.А. Погорецький, В.Д. Пчолкін, М.Б. Саакян, Г.П. Середа,

О.П. Снігерьев, В.Є. Тарасенко, Р.А. Халілев, І.Ф. Хараберюш, П.В. Цимбал, М.Л. Шелухін, В. В. Шендрік, М.Є. Шумило, О.О. Юхно, А.А. Ященко та значній кількості кандидатських робіт, захищених представниками МВС України (практично у 80 % від всього обсягу захищених дисертацій розглядаються теоретичні питання, які розширюють коло поглядів на сутність об'єкта теорії ОРД).

Таким чином, на рубежі 2010 року сформувалася перехідна парадигма оперативно-розшукової діяльності, що визначала формування проактивної моделі оперативно-розшукової діяльності. Загальним підґрунтям моделі був постулат верховенства права та забезпечення безпеки держави та прав і свобод людини завдяки здійсненню негласних пошукових заходів, спрямованих на виявлення та розкриття злочинів на основі принципів конспіративності та наступальності в отриманні оперативно значущої інформації з використанням законів розповсюдження інформації у соціальних системах.

Прийняття КПК 2012 року визначило початок періоду, який за класифікацією Т. Куна має назву наукова революція – формування нової парадигми [15]. Це обумовлює формування новітньої парадигми теорії та практики ОРД, зміну концепції, доктрини і, як наслідок, політики та стратегії ОРД відповідно до проактивної моделі поліцейської діяльності. Теоретичним обґрунтуванням цього стали докторські дисертації О.А. Білічак, В. О. Біляєва, А.В. Мовчан, Д.Б. Сергєєва, В.В. Топчий.

Важливий внесок у формування теоретичного підґрунтя сучасної парадигми оперативно-розшукової діяльності зробили дослідження з проблем забезпечення державної безпеки України (Гордієнко С. Г. Теорія та практика контррозвідувальної діяльності служби безпеки із захисту інтелектуальної власності в Україні в сучасних умовах, Новицький Г. В. Забезпечення національної безпеки України: теоретико-організаційні основи правового регулювання, Омельчук В. А. Теоретичні та правові основи реалізації прав і свобод людини у сфері забезпечення державної безпеки України, Юрченко О. М. Теоретичні та організаційно-правові засади забезпечення контррозвідувального захисту промислової власності в Україні).

Окрім того, науковим підґрунтям конфлікту парадигм є думки науковців із суміжних галузей юридичної науки: теорії кримінального процесу, кримінології, криміналістики і т. ін.

На сьогодні фактично спостерігається конфлікт двох парадигм практики ОРД.

Перша – основна мета розкриття злочинів, з можливістю використання негласних ОРД щодо попередження злочинів та супроводження досудового слідства та кримінального судочинства. Вона визначає активну роль оперативних підрозділів у здійсненні пошуку злочинців та встановлення обставин злочину.

Друга – попередження, виявлення та припинення злочинів, без можливості здійснення оперативно-розшукового супроводження провадження та судового процесу. За означеною концепцією оперативним підрозділам відво-

диться другорядна роль і фактично руйнується система ОРД [27].

Реалізація другої парадигми ОРД сьогодні призвела до розриву безперервного процесу спостереження за криміногенною ситуацією та знешкодження здійснення ОРД за формулою воля – слідство – УВП – воля.

Можна констатувати про формування третьої парадигми використання негласних сил, засобів та заходів, що полягає у запереченні їх здійснення до факту вчинення злочину. Особливо це стосується здійснення ОРЗ, що обмежують права і свободи людини. Прихильниками останньої є розробники проекту закону «Про поліцію та поліцейську діяльність» та «Про національну поліцію» [28]. Загальним підґрунтям є стандарти Європейського суду з прав людини та думки правозахисників про те, що здійснення означених ОРЗ неможливе для встановлення невідомих фактів злочинної діяльності.

Враховуючи понад дворічний досвід роботи в умовах другої парадигми, необхідно вказати, що це призвело до розриву безперервного процесу спостереження за криміногенною ситуацією та знешкодження здійснення ОРД за формулою воля – слідство – УВП – воля, а також затримання у часі здійснення розшукових заходів з метою встановлення суб'єктів злочинної діяльності, за фактами вчинення злочинів в умовах неочевидності.

Ми згодні з В.А. Некрасовим, що сучасні підходи до розуміння нової парадигми оперативно-розшукової діяльності повинні виходити з напрямів, які мають стратегічний, випереджаючий характер, усвідомлення того, що в межах існуючої моделі кримінального провадження важко, а у більшості випадків практично неможливо, протидіяти витонченій, глибокоєшелонованій, транснаціональній організованій економічній злочинності, про що свідчить, у тому числі, й закордонний досвід. При цьому треба усвідомлювати, що якою би прогресивною не була модель кримінального провадження, вона не здатна діяти у непридатних для неї умовах. Елементами, які повинні охоплювати стратегічний напрям, можуть стати: довготривалі агентурні операції, електронне спостереження, оперативний контроль за кримінальним середовищем, руйнація кримінальних схем в цілому або окремих їх сегментів, аналітико-прогностична діяльність тощо, що не зовсім вписується в існуючу систему кримінального провадження, відповідно, вони повинні здійснюватися поза кримінальним процесом [8].

Висновки. Зважаючи на викладене можемо констатувати, що зміна парадигм визначається такими факторами:

- накопичення значного обсягу новітніх наукових розробок проблем оперативно-розшукової діяльності, що дозволяє сформулювати теоретично обґрунтовані погляди на зміст теорії та практики ОРД;
- виклики модернізації моделі державного будівництва та поліцейської діяльності відповідно до рівня загроз з боку злочинного середовища на ґрунті положень теорії саморегуляції (синергетики);
- наявність невирішених теоретичних проблем;
- необхідність формування вже не просто набору теорій оперативно-

розшукового характеру, а переходу до нового рівня наукового уявлення теорії та практики ОРД у вигляді оперативно-розшукової парадигми.

Викликом сьогодення є формування парадигми оперативно-розшукової діяльності в рамках переходу від стратегії протидії до стратегії контролю на ґрунті оперативно-розшукового моніторингу криміногенних процесів. Таким чином, основним завданням сьогодення є здійснення досліджень щодо уточнення мети, завдань, змісту ОРД, об'єкта та предмета теорії ОРД. Це дозволить сформувати сучасну парадигму теорії та практики ОРД та у майбутньому сформувати концепцію та державну доктрину, політику та стратегію протидії злочинності оперативно-розшуковими заходами.

Бібліографічні посилання

1. *Балинська О. М.* Семіотика права як філософсько-правова парадигма : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.12 / О. М. Балинська. – Львів, 2013.
2. *Луць Л.* Правова парадигма у вітчизняній юриспруденції / Л. Луць // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XVII регіон. наук.-практ. конф. (м. Львів, 3–4 лютого 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 22–23.
3. *Корма В.Д.* Парадигма криміналістики: от Ганса Гросса до наших дней / В. Д. Корма // Криміналістика и судебно-экспертная деятельность в условиях современности : матер. Междунар. науч.-практ. конф. (Краснодар, 26 апреля 2013 г.). – Краснодар, 2013. – Т. 1. – С. 315–319.
4. *Литвинов О. М.* Нова кримінологічна парадигма і політика протидії злочинності / О. М. Литвинов // Вісник Харківського нац. ун-ту внутр. справ. – 2011. – Вип. 2 (53). – С. 95–101.
5. *Олексюк М.М.* Дискурс щодо концепту відповідальності у зарубіжних філософсько-правових парадигмах початку ХХІ століття / М. М. Олексюк // Науковий вісник Львівського держ. ун-ту внутр. справ. Серія юридична. – 2011. – Вип. 4. – С. 471–479.
6. *Шакун В. І.* Нова парадигма у досудовому розслідуванні / В. І. Шакун // Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України : матеріали круглого столу (м. Київ, 7 жовтня 2011 р.). – К., 2011. – С. 12–14.
7. *Запорожцева Г.Є.* Синергетична парадигма в професіографічному дослідженні оперативно-розшукової діяльності / Г. Є. Запорожцева // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 2. – С. 317–319.
8. *Некрасов В.А.* Формування нової парадигми оперативно-розшукової діяльності на основі стратегії забезпечення економічної безпеки країни / В. А. Некрасов // Науковий вісник Львівського держ. ун-ту внутр. справ. – 2014. – Вип. 2. – Серія юридична. – С. 327–343.
9. *Скулиш В. Є.* Парадигма безпеки у протидії транснаціональній організованій злочинності / Є. Д. Скулиш, О. В. Шамара // Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 вересня 2012). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 190–193.
10. *Шарихин А.Е.* К вопросу о формировании новой парадигмы оперативно-розыскной деятельности // Проблемы совершенствования оперативно-розыскного законодательства : материалы круглого стола, посвященного 10-летию принятия Федерального закона "Об оперативно-розыскной деятельности". – М., 2005. – С. 148–154.
11. *Шарихин А.Е.* Конкуренция доктрин или новая парадигма уголовного судопроизводства: Теоретические предпосылки // Конституция Российской Федерации как гарант прав и свобод человека и гражданина при расследовании пре ступлений : матер. Междунар. научно-практ. конф. (Москва, 14 ноября 2013 года) : в 3-х ч. – М., 2013. – Ч. 1. – С. 429–435.

12. Шарихин А.Е. Полицейское право: конкуренция или взаимное проникновение различных парадигм сыска? // *Оперативник (сыщик)*. – М., 2012. – № 4 (33). – С. 16–19.

13. Шарихин А.Е. Конкуренция доктрин и концепций как необходимое условие совершенствования процесса раскрытия расследования преступлений // *Криминалистическое учение об организации расследования преступлений: формирование и практическая реализация* : матер. меж вуз. научно-практ. семинара "Раскрытие и расследование преступлений: наука, практика, опыт" (г. Москва, 25 марта 2014 г.). – М., 2014. – С. 94–102.

14. Шарихин А.Е. Научные основы обеспечения экономической безопасности России посредством оперативно-розыскной деятельности : автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора юрид. наук : спец. 12.00.09 – уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность / А.Е. Шарихин. – М., 2007.

15. Кун Т. Структура научных революций : монография / Т. Кун. – М., 2001.

16. 40 лет среди убийц и грабителей (Записки первого начальника Петроградской сыска И.П. Путилина). – К., 1992.

17. Селиванов Н. Судебно-полицейский розыск у нас и во Франции // *Юридический вестник*. – М. : Изд. Московского юридического общества, 1884.

18. Снигерев И.М. О сыске: опыт исследования приемов, способов и средств к раскрытию истины происшествий / И.М. Снигерев. – Касимов, 1908. – С. 177–221 // *Антология сыска* : в 14 т. / відп. ред.: Ю.І. Римаренко, В.І. Кушерець. – К., 2005.

т. 1: Документи та матеріали з кримінального сыска (1397–1918) / упоряд.: Ю.І. Римаренко, В.М. Чисіков, І.Р. Шинкаренко та ін. – 596 с.

19. Квачевский А.А. Об уголовном преследовании, дознании / А.А. Квачевский. – СПб., 1908.

20. Шарихин А. Е. Сыскология как наука или новая парадигма : выбор пути / А. Е. Шарихин // *Оперативник (сыщик)*. – 2009. – № 3. – С. 9–13.

21. Звонарев К.К. Агентурная разведка. Русская агентурная разведка всех видов до и во время войны 1914–1918 гг. Германская агентурная разведка до и во время войны 1914–1918 гг. / К.К. Звонарев. – К., 2005.

22. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд. перепеч. с изд. 1908 г. / Г. Ганс. – М., 2002.

23. Якимов И.Н. Криминалистика. Уголовная тактика / И.Н. Якимов. – М., 1929.

24. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию : пер. с англ. / Ф. Фукуяма. – М., 2004.

25. Шинкаренко І.Р. Об'єкт теорії оперативно-розшукової діяльності та проблеми визначення напрямків перспективних наукових досліджень / І.Р. Шинкаренко // *Науковий вісник ДДУВС*. – 2012. – Спец. вип. № 1(63). – С. 3–11.

26. Климов И.А. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел как процесс познания (проблемы теории и практики) : автореф. дисс. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук / И.А. Климов. – М., 1995.

27. Шинкаренко І.Р. Концептуальні проблеми зміни парадигми оперативно-розшукової діяльності / І. Р. Шинкаренко // *Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 27 вересня 2013 р.). – Дніпропетровськ, 2013. – С. 233–239.

28. Проект Закона України «Про поліцію і поліцейську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-19-37/1681-proekt-zakonu-ukrainy-pro-politsiiu-i-politseisku-diialnist.html>.

Шинкаренко И. Р. Теоретико-правовые предпосылки и закономерности формирования парадигмы оперативно-розыскной деятельности на разных этапах исторического развития Украинского государства. Определены общие закономерности формирования парадигмы ОРД, ее теории, теоретических предпосылок формирования парадигмы теории и практики оперативно-розыскной деятельности на разных этапах развития Украинского государства. Изучена история формирования научных знаний о предмете и объекте теории оперативно-розыскной деятельности и их влияние на формирова-

ние ее парадигмы.

Ключевые слова: оперативно-разыскная деятельность; криминальная активность; оперативно-розыскные мероприятия; парадигма, объект и предмет оперативно-розыскной деятельности, стратегия оперативно-розыскной деятельности; научная революция.

Shynkarenko I. R. Theoretical and legal preconditions and regularities of the formation the paradigm of operational-investigative activity at different stages of historical development of the Ukrainian state. The article deals with determination of general conformities to law of forming of paradigm of operational-search activity, and its theory. There is the determination of theoretical pre-conditions of forming of paradigm of theory and practice of operational-search activity the different stages of development of the Ukrainian state. The author has exposed the historical forming of scientific knowledge is studied for the purpose and объект theories operatively-search activity and their influence on forming of her paradigm.

The author has outlined certain terms of forming of paradigm of operational-search activity are on the various stages of development of company. It is distinguished existing theoretical problems of forming of modern paradigm and structure of theory operatively-search activity. He has highlighted the general organizational and legal issues of forming of the newest paradigm are certain operatively-search activity on soil of system influence on its object. The has offered directions of forming of modern theory and practice are offered operatively-search activity and directions of realization of scientific researches of sent to forming of them the newest paradigm.

Keywords: operatively-search activity; criminal activity; operatively are search measures; paradigm, объект and object operatively-search activity, strategy of operatively-search activity; scientific revolution.

Надійшла до редакції 20.03.2015

Юнацький О. В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.982

ВИСНОВОК ЕКСПЕРТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ

Розглянуто окремі проблеми теорії та практики судової експертизи. Надано аналіз та оцінку висновку експерта з огляду на його відповідність окремим критеріям, а також на зв'язок з іншими доказами у кримінальному провадженні.

Ключові слова: судова експертиза, висновок експерта, оцінка висновку експерта, критерії оцінки висновку експерта.

Постановка проблеми. Відомо, що в процесі доказування спеціальні знання мають суттєве значення під час збирання та дослідження доказів, що є загальною підставою їх використання у будь-якій формі. Судова експертиза є найбільш розповсюдженою формою використання спеціальних знань, вона значно розширює пізнавальні можливості органів досудового розслідування та суду, дозволяючи використовувати під час кримінального провадження весь арсенал наукових можливостей. Це положення є основним у питанні